

We Lwowie dnia 7. kwietnia 1900.

Aleg. 108

Sprawozdanie

Komisji bankowej o działalności Wydziału krajowego przy wykonywaniu patronatu spółek oszczędności i pożyczek w r. 1899.

Wysoki Sejmie!

Na ostatniej sesji sejmowej przedłożył Wydział krajowy obszernie sprawozdanie o spółkach oszczędności i pożyczek dla ludności włościańskiej, z wnioskami celem wzięcia inicjatywy w organizowaniu takich spółek, z pomocą kraju co do kosztów założenia, oraz co do zasilenia tych spółek kredytem, tudzież rozciągnięcia nad nimi trwałej opieki i kontroli.

Przedmiot ten przekazany został osobnej komisji, która przedstawiła swoje wnioski, dotyczące modyfikacji projektowanego przez Wydział krajowy wzorowego statutu, tudzież instrukcyi, a modyfikacje te przyjął Wysoki Sejm, skutkiem czego Wydział krajowy, stosując się do uchwał sejmowych,

zmienił statut wzorowy spółek z poręką nieograniczoną i ułożył drugi statut wzorowy, na zasadzie poręki ograniczonej, —

ułożył instrukcję o wykonywaniu patronatu nad spółkami, —
porozumiał się z Dyрекcyą Banku krajowego względem administracyi funduszu pożyczkowego dla spółek. zostających pod patronatem Wydziału, —

ułożył przepisy o pożyczkach z tego funduszu, —
wydał formularze potrzebne dla spółek w manipulacyi i rachunkowości, tudzież podręcznik informacyjny.

Po załatwieniu tych wstępnych czynności, przystąpił Wydział krajowy do zorganizowania bióra patronatu, w którem od 1. lipca do końca sierpnia z. r. pracował tylko sam p. dr. Franciszek Stefczyk, znany zaszczytnie z działalności swojej na tem polu; dodano przeto p. dr. Stefczykowi najpierw manipulantą, zaś od 1. listopada z. r. mianowano lustratora spółek, z odpowiedniami studjami fachowemi.

Temi siłami załatwiało bióro patronatu czynności, które z natury rzeczy wzmagały się, w miarę jak coraz nowe spółki zgłaszały się do bióra.

Działalność przeto patronatu spółek oszczędności i pożyczek, obejmuje tylko okres 6-miesięczny, a w tym okresie dokonane zostały następujące czynności, oprócz wymienionych powyżej przygotowań:

1. Wezwano Wydziały powiatowe, aby sprawa zakładania włościańskich spółek oszczędności i pożyczek przedłożyły Radom powiatowym i uzyskały ich uchwały względem oświadczenia gotowości do współdziałania na tem polu.

2. Zwrócono się do wszystkich konsystorz y z prośbą o poparcie akcji przez kraj podjętej.

3. Udano się do Rady szkolnej o zezwolenie, aby sprawę współdziałania nauczycieli w tej akcji omówić na konferencyach okręgowych.

4. Porozumiano się z Towarzystwem kółek rolniczych względem poruszenia tej sprawy na dorocznem zebraniu ogólnem Towarzystwa.

5. Przeprowadzano korespondencję ze zgłaszającymi się założycielami spółek i z odnośnymi Wydziałami powiatowymi, poczem delegat patronatu udawał się na miejsce, celem zebrania dokładnych informacji tudzież dla wyjaśnienia założycielom postanowień statutu i przepisów o patronacie, oraz celem pokierowania czynnościami, jakich wymaga ukonstytuowanie spółki.

Sprawozdanie Wydziału podaje rezultaty uzyskane w kierunkach powyżej wymienionych.

ad 1. Do dnia 22. grudnia z r., w którym zamknięto rzeczzone sprawozdanie, nadeszły odpowiedzi na okólnik Wydziału krajowego z 10. lipca z r. dopiero od 15 reprezentacyi powiatowych, z których 11 oświadcza gotowość współdziałania w pracy zaincyonowanej przez Wysoki Sejm celem naprawy stosunków włościańskiego kredytu.

ad 2. Konsystorze obrz. łac. we Lwowie, Przemysłu i Tarnowie i obrz. gr. kat. we Lwowie i Stanisławowie oświadczyły się jak najprzychylniej dla tej akcji i rozesłały informacyjną broszurę duchowieństwu z odpowiednią kurendą.

ad 3. Rada szkolna zezwoliła, aby p. Dr. Stefczyk na czterech konferencyach okręgowych wygłosił odczyty oraz udzielał informacji uczestnikom tych konferencyi, przy czem również rozdzielano pouczającą broszurę.

ad 4. Także na zebraniu Rady ogólnej Towarzystwa kółek rolniczych w lipcu z r. w Krakowie odbytem wygłosił p. Dr. Stefczyk odczyt i udzielał żądanych wyjaśnień, a zebranie uchwaliło popierać akcję krajową.

ad 5. Korespondencje z założycielami spółek doprowadziły do tego, że delegat patronatu interweniował na posiedzeniach 19 spółek, bądź to nowo zawiązanych, bądź też reorganizujących się, na podstawie wzorowego statutu, przez Wydział krajowy ułożonego.

Przyrzeczenie przyjęcia do patronatu Wydziału otrzymało w r. 1899 spółek 22, z tych znajduje się w zachodniej części kraju spółek 15, a we wschodniej części kraju spółek 7.

Zgłosiło się do Wydziału z prośbą o pomoc przy zawiązaniu w roku bieżącym spółek 26, z tych przypada na powiaty zachodnie spółek 12, a na wschodnie powiaty spółek 14.

Z ogólnej przeto liczby spółek 48, bądź to już mających przyrzeczenie przyjęcia, bądź też dopiero zgłaszających się, przypada na zachodnią część kraju 27 a na wschodnią część kraju 21.

Taki był stan rzeczy z końcem r. 1899. Komisya bankowa jednak, chcąc Wysokiemu Sejmowi przedstawić działalność biura patronatu w chwili złożenia niniejszego sprawozdania, wglądnęła w akta biura i przekonała się, że w ciągu pierwszego kwartału roku bieżącego zgłosiło się jeszcze o przyrzeczenie przyjęcia do patronatu spółek 40.

Ogólna ilość pism, które weszły do biura patronatu po koniec r. 1899 wynosi 605, zaś w ciągu pierwszego kwartału w roku bieżącym nadeszło pism takich 482.

Podczas gdy sprawozdanie Wydziału wymienia tylko 6 spółek jako sądownie zarejestrowanych i do związku patronatu definitywnie przyjętych, wzrosła ilość takich spółek z dniem sprawozdania Komisji do 21.

Sprawozdanie Wydziału zaznacza, że po koniec r. 1899 jeszcze żadna spółka nie otrzymała pożyczki z funduszu na ten cel utworzonego.

W ciągu roku bieżącego zaś, t. j. po koniec marca r. b. otrzymały następujące spółki z funduszu pożyczkowego poniżej wymienione pożyczki.

Brzezcie	pow. Bochnia	3000 kor.
Ostrów	" Jarosław	4000 "
Tęgoborze	" Nowy Sącz	4000 "
Hussaków	" Mościska	4000 "
Żegocina	" Bochnia	4000 "
Wielowieś	" Tarnobrzeg	4000 "

Radochońce	pow. Mościska	4000 kor.
Toporów	" Brody	4000 "
Łukowiec	" Limanowa	4000 "

Razem przeto 9 spółek otrzymało pożyczki w łącznej sumie 35.000 koron.

Na pożyczki te zeznają spółki skrypta dłużne, bądź to w formie aktu notaryalnego, bądź też tylko z podpisem firmy spółki, w obecności dwóch świadków.

Komisya jednak mniema, że skrypta dłużne bezwarunkowo tylko w formie aktu notaryalnego, z klauzulą wykonalności, zeznawane być powinny i przedkłada Wysokiemu Sejmowi wniosek na uchwalenie odpowiedniej rezolucyi.

Sprawozdanie Wydziału krajowego przedstawia sposób postępowania biura patronatu przy zakładaniu spółek, a Komisya przekonała się, że funkcjonowanie biura jest urządzone praktycznie i z możliwą oszczędnością.

Dla każdej zgłaszającej się spółki zakłada biuro osobne akta, do których wchodzi wszelkie tej spółki dotyczące się korespondenecye.

Mając oprócz tego treść swoich pism zachowaną w kopiale — biuro ma zawsze pod ręką wszystkie poprzednie korespondenecye, jakie są potrzebne do załatwienia nadeszłego listu.

Skoro spółka ukonstytuowana zostanie — otrzymuje od Wydziału krajowego kasę ogniotrwałą, która kosztuje 103 zł. tudzież wszelkie do prowadzenia manipulacji kasowej, rachunkowej i biurowej potrzebne księgi, wykazy, druki i t. p. — co kosztuje około 40 zł. — tak iż z przyznanego na koszt założenia ryczałtu 200 zł. pozostaje jeszcze pewna kwota w gotówce, którą spółka otrzymuje na pokrycie wydatków, połączonych z urządzeniem lokalu biurowego.

Księgi rachunkowe dla spółek są ułożone bardzo praktycznie i mogą być prowadzone przez każdego, kto jest obeznany z najprostszymi zasadami rachunkowości.

Mianowicie prowadzi każda spółka: księgę udziałów, księgę wkładek oszczędności, księgę pożyczek, księgę likwidacyjną przychodów i rozchodów, w której każdy przychód, względnie rozchód, rozdziela się na poszczególne konta, według rubryk zaopatrzonych odpowiednimi nagłówkami.

Oprócz tych ksiąg, należyce oprawnych i ostemplowanych, biuro patronatu dostarcza spółce druki manipulacyjne i formularze skryptów dłużnych, oraz książeczki wkładowe i udziałowe tudzież książeczki spłat pożyczkowych, zawierające te same rubryki, co odnośne księgi, przez spółkę prowadzone.

Biuro patronatu utrzymuje terminarz spłat pożyczek, które zostały udzielone spółkom z funduszu pożyczkowego, zarządzanego przez Bank krajowy. Na dwa tygodnie przed terminem wyszle biuro do spółki przypomnienie o nastąpić mającej spłacie.

Jak widoczne z treściwego przedstawienia działalności biura patronatu — czynność spowodowana zakładaniem spółek oszczędności i pożyczek wzmaga się, a jest uzasadniona nadzieja, że spółki te będą coraz liczniej powstawać i przyczynią się znakomicie do poprawy stosunków włościańskiego kredytu.

Należy jednak, zdaniem komisji bankowej, mieć zawsze w pamięci uchwałę sejmową o zasiąganiu opinii Wydziału powiatowego, zanim Wydział kraj. przystąpi do współdziałania przy założeniu spółki oszczędności i pożyczek w pewnej miejscowości.

Jeżeli zaś Wydział pow., znając stosunki miejscowe, oświadczy się przeciw założeniu spółki, wskazaniem jest, według zdania komisji, zaniechać na razie zakładania spółki, gdyż daleko korzystniej będzie, dla rozwoju takich spółek, aby istniała mniejsza ich liczba, a prowadzone były wzorowo, aniżeli gdyby miały powstawać w miejscowościach, gdzie niema odpowiednich warunków do prawidłowego zawiadywania sprawami spółek, gdzie zatem, mimo wszelkiej kontroli, dla braku uzdolnionych sił miejscowych nie można spodziewać się pomyślnej przyszłości dla tych stowarzyszeń.

Skoro już spółki te będą funkcjonować w liczbie znaczniejszej, i skoro upłynie pewien czas od ich założenia, biuro patronatu będzie obowiązane przystąpić do spełnienia drugiej części swego zadania, t. j. do wykonywania ścisłej a systematycznej kontroli nad działalnością spółek.

Od należytego kontrolowania spółek, zdaniem komisji najwięcej zawisły jest cały przyszły rozwój tego trudnego zadania, które powołaniami poprzednio uchwałami sejmowymi poruczone zostało Wydziałowi krajowemu.

Zbytecznym byłoby przypominać, że ta kontrola musi być częstą, dokładną, energiczną, wglądającą we wszystkie szczegóły urzędowania spółki, a nie może poprzestać na sprawdzeniu buhalteryjcznej zgodności ksiąg, lecz zbadać powinna także bezpieczeństwo rozdanych pożyczek, czuwać nad ścisłym dotrzymywaniem terminów spłaty, przestrzegać zachowania właściwego stosunku sumy wkładek oszczędności do pokrycia, jakie daje majątek spółki i poręka członków, słowem opiekować się spółką i nie dozwolić na żadne zboczenia.

Szczególniejszej uwagi wymagać będzie czynność spółki przy lokacji wkładek oszczędności, co do których Wydział krajowy ma prawo oznaczyć ich maksymalną sumę, a spółka jest obowiązana do takiej wskazówki się zastosować.

Będzie przeto rzeczą Wydziału krajowego w miarę rozwoju spółek, wydawać szczegółowe przepisy co do postępowania przy wkładkach oszczędności, a obowiązkiem jest bióra patronatu czuwać nad tem, aby te przepisy najściślej były przestrzegane.

Komisya nie wątpi, że Wydział krajowy rozwojowi spółek oszczędności i pożyczek poświęcać będzie i nadal jak najtroskliwszą uwagę, a w razie dostrzeżenia jakichkolwiek nieprawidłowości zastosuje natychmiast odpowiednie środki zaradcze.

Wydział krajowy wspomina o urządzeniu kursu praktycznego dla kierowników rachmistrzów i kasyerów spółek, który odbył się w grudniu b. r. przy udziale 20 uczestników w Cieszanowie z pomyślnym wynikiem.

Kursa takie zamierza Wydział urządzać w roku bieżącym dla pouczenia praktycznego funkcyjaryuszów spółek, które zawiązą się w ciągu tego roku. Ze względu na coraz liczniej zgłaszające się spółki zamierza Wydział krajowy skorzystać z pomocy ofiarowanej przez c. k. Ministerstwo rolnictwa, które oświadczyło gotowość popierania włościańskich spółek. Mianowicie zapowiada c. k. Ministerstwo rolnictwa w reskrypcie z dnia 23. października z. r. L. 22.519, że zamierza w drodze konstytucyjnej zapewnić sobie obfitsze, aniżeli dotychczas, środki materyalne dla popierania stowarzyszeń włościańskich, przy czem zwraca uwagę na potrzebę zakładania kas pożyczkowych systemu Raiffeisena, oraz na potrzebę utworzenia dla tych stowarzyszeń centralnej kasy, niemniej poddania ich systematycznej kontroli.

Reskrypt ten pomija milczeniem powołane na wstępie niniejszego sprawozdania uchwały sejmowe o inicjatywie kraju do zakładania spółek oszczędności i pożyczek, o utworzeniu milionowego funduszu pożyczkowego i o patronacie Wydziału krajowego nad rzeczonymi spółkami.

Skoro jednak c. k. Ministerstwo uznaje potrzebę udzielenia wydatnej pomocy z funduszu państwowych dla pracy podjętej celem podniesienia materyalnego włościan, przez zakładanie spółek włościańskich, to należy spodziewać się, że pomoc taka zostanie udzieloną rozpoczętej już akcji krajowej na tem polu, dla której Sejm nie szczędzi hojnych ofiar.

Komisya bankowa wnosi zatem :

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sprawozdanie o działalności Wydziału krajowego w sprawie zakładania spółek oszczędności i pożyczek w r. 1899 przyjmuje się z uznaniem do wiadomości.

2. Poleca się Wydziałowi krajowemu przeprowadzić rokowania z c. k. Rządem celem wyjednania wydatnego zasiłku ze Skarbu państwa na kosztą zakładania spółek oszczędności i pożyczek, tudzież kontrolowania ich działalności.

3. Do dyspozycji Wydziału krajowego wstawia się w rubr. XV. p. 283, wydatków budżetu krajowego na rok 1900 kwotę 43.400 koron na kosztą utrzymania bióra patronatu spółek oszczędności i pożyczek, na urządzenie praktycznych kursów dla ich funkcyjaryuszy, tudzież na kosztą zakładania i lustracji spółek.

4. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby udzielając spółkom pożyczki z funduszu na ten cel utworzonego, żądał zeznania skryptu dłużnego w formie aktu notaryalnego.

Przewodniczący:

Kraiński.

Sprawozdawca:

Skatkowski.